

קרח ב

אמור⁶ (גבי איסור אכילת תרומה בטומא-אה) נאמר „ולא ישאו עליו חטא ומתו בו“.

וצ"ע, מדוע סתם רש"י ולא פירש מה הם שני האיסורים שבכתוב זה. ובפרט שמצינו כמה פירושים בחז"ל ומפרשי המקרא בביאור הכפל שבכתוב, ואילו בפרש"י אין זכר, לכאורה, ליישוב שאלה זו⁷.

ב. לכאורה יש לומר, שאין רש"י צריך לפרשו, כי מובן מלשון הכתוב עצמו: „ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו“ קאי במעשר שלא הורמה ממנו תרומת מעשר, ש„אם לא תרימו תשאו חטא“; וסיום הכתוב, „ואת קדשי בני ישראל לא תחללו גו“ קאי על זר (ישראל או לוי) האוכל תרומת מעשר, כלשון הכתוב „ואת קדשי בני ישראל לא תחללו“ (דקאי על דבר שכבר קדוש), וחילול הקודש הוא ע"י אכילת הקודש.

אבל דוחק גדול לומר שלפרש"י ה-

א. בסיום דיני תרומת מעשר (שבסוף פרשתנו) נאמר: „ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו, ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו“. ובפרש"י: „ולא תשאו עליו חטא וגו' – הא אם לא תרימו תשאו חטא. ולא תמותו – הא אם תחללו תמותו“. וכוונת רש"י בפשטות (כמבואר במפרשים), שהכתוב לא בא להשמיענו שאם ירימו הלויים תרומת מעשר לא יחטאו ולא יענשו – דמאי קמ"ל – אלא בא ללמדנו בלשון שלילה את האיסור והעונש, ד„אם לא תרימו תשאו חטא“, ו„אם תחללו תמותו“.

והנה מאריכות לשון הכתוב ופרש"י משמע, שיש כאן שני ענינים (איסורים) שונים – א) „ולא תשאו עליו חטא בהרימכם גו“ (ב) „ואת קדשי בני ישראל לא תחללו גו“. דאת"ל שכל הכתוב איירי בענין אחד, ונשיאת החטא היא היא העונש מיתה שנאמר בסיום הכתוב, „ולא תשאו עליו חטא למות“ (וכיו"ב) – ע"ד לשון הכתוב לעיל בפרשתנו⁸, „ולא יקרבו גו' אל אהל מועד לשאת חטא למות“, ועד"ז לעיל בפ'

(6) כב, ט. וראה גם קדושים יט, ת. ועוד.

(7) ובנחלת יעקב על פרש"י כאן מתרץ הכפל, ד„ולא תשאו עליו חטא קאי על אם לא תרם מן המוכחר כו' [דרשת הספרי עה"פ. יבמות פט, ב] וקרא דולא תחללו קאי אביווי אפי' כהן המסייע [ספרי עה"פ. בכורות כו, ב] וכ"ש חילול אחר“.

אבל צע"ג לפרש כן בפרש"י שאין בו אף רמז לכ"ז. ועוד זאת – רש"י בפרשתנו (יה, ל) פ"י „חלבו“ על תרומת מעשר (ולא על החיוב לתרום מן המוכחר).

(8) ראה רש"י אמור כב, טו.

(1) ית, כה ואילך.

(2) ית, לב.

(3) ראה רא"ם, גו"א ועוד.

(4) ועוד זאת – אם הכוונה השלילה, הול"ל בדרך לא זו אף זו: מקודם „לא תמותו“, ואח"כ – אשר (לא רק ש„לא תמותו“, אלא שגם) „לא תשאו עליו (אפי') חטא“ (הקל ממיתה). ועכ"ל שכונת הכתוב היא – החיוב, והו' סדר הכתוב, שאם לא תרימו, לא רק ש„תשאו חטא“, אלא גם „תמותו“.

(5) ית, כב.

כן. דאם לא קאי באיסור אכילת תרומת מעשר (שזה נלמד מ„ונחשב לכם תרומת-כם“ כנ”ל), עכצ”ל שמדבר באיסור אכילת מעשר שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר.

אבל אם כן (נוסף לזה שפשטות לשון הכתוב „ואת קדשי בני ישראל“ משמעה דקאי בדבר הקדוש כבר) עדיין צריך ביאור, מהו טעם הכפל שבמקרא זה?

ג. לכאורה יש לבאר הכפל, ש„ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו“ קאי על עצם האיסור שבאי-הרמת תרומת מעשר (גם אם לא אוכלים את המעשר הטבול לתרומת מעשר), כדיוק הלשון „אם לא תרימו תשאו חטא“, משי”כ „ואת קדשי בני ישראל לא תחללו“ הוא איסור אכילת מעשר הטבול לתרומת מעשר.

אבל קשה לפרש כן, כי אם כן, „ולא תשאו עליו חטא“ מאי קמ”ל? הרי עצם האיסור של אי הרמת תרומת מעשר יודעים מהחובב ומ”ע „והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר“¹³, ובמילא מובין שאם לא מרימים עוברים על עשה¹⁴.

(13) יח, כו. וראה שם, כח ואילך.

(14) ע”ד ההלכה יש פלוגתא אם הפרשת תרומות ומעשרות היא מצוה חיובית (ראה אב-ציקלופדי תלמודית בערכו ע' קצט. ושי”). אבל בפשוטו של מקרא ה” חובב. ובפרט שנאמר גם הטעם (פרשתנו יח, לא) „שכר הוא לכם חלף עבודתכם גו“ וראה שופטים יח, ה (גבי תרומה). ועוד.

(15) ודוחק גדול לומר שרשי” ס”ל ש„ולא תשאו עליו חטא“ הוא לאו [כדעת הרמב”ן (בהשגותיו שם) ש”ז מניעה, יזהיר השמר לכם שלא תשאו חטא על המעשר, ובמה לא תשאו עליו חטא, כאשר תרימו חלבו ממנו] (אלא שלהרמב”ן, לאו זה הוא האיסור להפריש מן

כתוב „ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו“ קאי בזה האוכל תרומת מעשר, כי לפרש”י דבר זה כבר נלמד ממ”ש לעיל „ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן“, וכפרש”י שם „תרומת מעשר שלכם אסורה לזרים ולטמאים וחייבין עליה מיתה“ וחומש כתומה גדולה“ (ונכלל באזהרת תרומה גדולה).

ובכמה פשטני המקראי פירשו, ד”מ”ש „ואת קדשי בני ישראל לא תחללו“ הוא איסור (ועונש) אכילת מעשר שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר. ולכאורה, כיון שרשי” סתם ולא פי’ לאיזה ענין נאמר „ואת קדשי בני ישראל לא תחללו גו“ – ובפרשה זו איירי רק בדיני תרומת מעשר¹² – צריך לומר, דגם רשי” ס”ל

(9) יח, כז.

(10) דפשטות ל’ רשי” היא, ש”חייבין עליה מיתה“ קאי גם על „זרים“ (דדוחק גדול לומר ד” לצדיקין קתני, וקאי רק על טמאים).

אלא שלכאורה צ”ק, שהרי לפרש”י חובב מיתה נאמר (אמור כב, ט) באוכל תרומה בטומאת הגוף ונהרי גם ע”ד ההלכה יש דיעה דזר שאוכל תרומה רק לוקה ואינו חייב מיתה ביד”ש – סנהדרין פג, ריש ע”ב.

וצריך לומר, דרשי” ס”ל ש„ולא תשאו עליו חטא ומתו בו“ (אמור שם) קאי גם על לאחריו – „וכל זר לא יאכל קדש“ (וראה פרש”י ויקרא ה, טו). או י”ל שנלמד מ”והשיאו אותם עון אשמה“ (אמור שם, טו. וראה רשי” שם דקאי על „עון באכלם את קדשיהם“), ונשיאת עון אשמה היינו מיתה ביד”ש (ראה קרבן אהרן לת”כ שם. משכיל לדוד לפרש”י אמור שם, ט).

(11) ראה רלב”ג, ראב”ע, חזקוני ועוד. – ויש שפירשו כן גם ע”ד ההלכה – רמב”ם בסהמ”צ (מל”ת קנג). חינוך מצוה רפד. השגות הרמב”ן לספהמ”צ סוף מל”ת, מל”ת ז (דהרמב”ן). וכ”ה בלקח טוב עה”ת (גאארה) כאן. ועוד.

(12) מלבד פסוק כט (כפרש”י שם).

מהו הכפל בכתוב? ועוד זאת: איזו נשיאת חטא – עונש – יש כאן מלבד העונש מיתה („אם תחללו תמותו“) שבסיום הכתוב?

ואין לומר ש„ולא תשאו עליו חטא“ היינו עונש מלקות – שהרי²⁰ כיון שיש באכילת טבל לתרומת מעשר עונש מיתה („אם תחללו תמותו“), הרי אין כאן דין מלקות כי „קם“²¹ לי בדברא מיני²² (שהיא סברא פשוטה גם בלימוד ע”ד הפשט²³).

[ואף שעונש מיתה כאן הוא רק מיתה בידי שמים²⁴, ורק לפי אביי (בדעת ר' נחוני' בן הקנה)²⁵ אמרינן כזה קלב”מ – הרי ע”פ פשוטו של מקרא אין מקום לחלק בין מיתה בידי אדם למיתה בידי שמים, שהרי הסברא ד”קם לי בדברא

ועוד: בפשטות צריך לומר, ד”ולא תשאו עליו חטא“ היינו שיש על זה עונש, כי לשון נשיאת חטא סתם וע”פ הרוב מורה על ענין של עונש²⁶. אבל את”ל דקאי על אי הרמת תרומת מעשר, קשה ביותר, דכי אפשר לומר שיש עונש מיתה (בידי שמים) על ביטול הפרשת תרומת מעשר? וכן קשה לומר ד”תשאו עליו חטא“ היינו עונש מלקות, שהרי אין כאן אזהרה²⁷, ועוד זאת – הרי אין באי הרמת תרומת מעשר מעשה (ואין לוקין על לאו שאין בו מעשה)²⁸.

ויש מפרשים²⁹ שפירשו, ש”ולא תשאו עליו חטא“ קאי באיסור אכילת מעשר הטבול לתרומת מעשר [ולפ”ו, מ”ש, ולא תשאו עליו חטא בהרימכם גו” – „הא אם לא תרימו תשאו חטא“ – היינו, כי „אם לא תרימו“ יבואו לידי חטא כ” שיאכלו המעשר]. ועפ”ז אתי שפיר שיש כאן „נשיאת חטא“, עונש על מעשה האכילה.

אבל אם זוהי שיטת רש”י בפירושו עה”ת, הדרא קושיא לדוכתא – כיון ששני חלקי הכתוב איירי באיסור אחד (אכילת מעשר הטבול לתרומת מעשר) –

(20) ועוד זאת: בלאה”כ חייב מלקות, כי כל חייבי מיתה בידי”ש לוקין (מכות רפ”ג. רמב”ם הל’ סנהדרין רפ”ח. פ”ט ה”ב). אבל צ”ע אם גם בפשט”מ כן הוא, דכיון שהלאו ניתן לאזהרת מיתה (בידי שמים) מהכי תיתי לחייבו מלקות. וראה דעת רבי יצחק מכות (יג, ב). רש”י יבמות נה, א ד”ה לכרת. ועוד.

(21) גיטין נב, סע”ב ואילך. ב”ק כב, ב. ובכ”מ.

(22) במכות שם בדעת ר’ ישמעאל דהני מילי ש”אי אתה מחייבו משום שתי רשעיית” (מכות שם. ורש”י) – „מיתה ומזון או מלקות ומזון, אבל מיתה ומלקות מיתה אריכתא היא“. אבל ע”פ פשוטו של מקרא הרי הם שני עונשים נפרדים, וגם כזה אמרינן קלב”מ. וראה שם דעת רבא, דאם התרו ב” לקטלא כ”ע לא פליגי דאינו לוקה ומת.

(23) להעיר ממוציא שם רע שלוקה ומשלם (תצא כב, יח”ט ובפרש”י שם). אבל יש לחלק בין לוקה ומשלם למיתוה ומזון (או מלקות). ואכ”מ.

(24) ראה גו”א כא. פרש”י אמור כב, ט. ועוד.

(25) כתובות ל, א”ב.

הרעה על היפה) – כי ע”פ פשוטו של מקרא אין זו לשון אזהרה.

(16) ראה הנסמן לעיל הערה 5, 6. תצוה כת, מג. קדושים כ, יז.כ. פרש”י – אחרי יו, טז (חייב כו). אמור כד, טו. ועוד.

(17) ראה לעיל הערה 15.

(18) ועוד, שהוא לא הניתק לעשה, שאין לוקין עליו (כמובא גם בפרש”י עה”ת – תצא כה, א). אבל כזה י”ל דאם מאבד את המעשר, שביטל העשה וא”א לתקן הלאו, לוקין עליו. וראה לקמן סעיף ז.

(19) רלב”ג כא.

בפירושו לש"ס³⁰, שאיסור טבל הוא מצד התרומה המעורבת בו, ולכן, "הכתוב קראו (לכל המעשר) תרומה"³¹.

ועפ"ז מתורץ מ"ש, "ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו", דקאי על אכילת מעשר הטבול לתרומת מעשר, ומ"מ קראו הכתוב "קדשי בני ישראל", כי גם לפני הפרשת תרומת מעשר הרי התרומה מעורבת בהמעשר (וגורמת שיהי' קדוש), וזה גופא הטעם שיש עונש מיתה באכילתו, מצד חלק התרומת מעשר שבו [ע"ד פרש"י בש"ס הנ"ל, שזה ש"חייבין מיתה על אכילתו של טבל" הוא מצד חלק התרומה המעורב בו].

ה. אלא שלכאורה צע"ק בזה:

לעיל בפ' אמור³² נאמר, "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה", ובגמ'³³ למדו מזה איסור טבל, ודרשו דמ"ש, "קדשי גו' אשר ירימו גו'" – "בעתידים לתרום הכתוב מדבר". אבל

מיני" הוא בשניהם, כי גם מיתה בידי שמים היא, רבא מיני"ס³⁴.

ד. ויובן זה בהקדם הביאור בפרש"י לעיל עה"פ³⁵ (גבי מעשר) "את מעשר בני" אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללויים גו'" – "אשר ירימו לה' תרומה, הכתוב קראו תרומה עד שיפריש ממנו תרומת מעשר". ולכאורה צריך ביאור, למאי נפק"מ זה שקרא הכתוב למעשר בשם "תרומה" קודם שמפרישים ממנו תרומת מעשר³⁶.

ואין לומר שבא ללמדנו איסור אכילת מעשר קודם הפרשת תרומת מעשר, כי דבר זה מפורש בסוף הפרשה, "ולא תשא עליו חטא גו' ואת קדשי בני" לא תחללו גו'" (כנ"ל). ועוד זאת, הרי האי-סור לאכול מעשר הטבול לתרומת מעשר הוא גם על כהן, ואיד מתאים להודיע איסור זה ע"י ש"קראו תרומה" (המותרת לכהן)?

ונ"ל, שכוונת הכתוב בזה ש"קראו תרומה" היא להשמיענו גדרו של איסור מעשר הטבול לתרומת מעשר, שהוא לא מפני החיוב להפריש ממנו תרומת מעשר, אלא לפי שבהמעשר כבר מעורב חלק תרומת מעשר³⁷ [וע"ד שיטת רש"י

(30) יבמות פו, א (וכן בפרש"י סנהדרין פג, א ד"ה תרומה חוצה לארץ). – וראה בארכה אתון דאורייתא (להרי' ענגל) כלל ב. צפע"ג כללי ה' תורה והמצוה מע' טבל. ונ"ש. וראה אנציקלופדיא תלמודית ערך טבל (ע' תריב"ג). ונ"ש.

(31) בפרש"י יבמות שם ד"ה אף מעשר כ', ד"בדידי' לוכא מיתה, ובתוד"ה מה תרומה שם הקשו ד"מ, מעשר ראשון נמי כתיבא ב' תרומת מעשר. ומשמע לכאורה שגם לרש"י לא אמרינו שתרו"מ מעורבת במעשר קודם הפרשתה.

אבל ראה שו"ת מהר"ט ("א סכ"ה), דקודם הפרשת המעשר אין חיוב של הפרשת תרו"מ וב' מילא עדיין אין תרו"מ מעורבת בטבול למעשר. או שכוונת הגמ' "מעשר ראשון טובל" היא כשהרימו תרו"מ קודם הפרשת המעשר (מנ"ח מצוה רפד. תרו"מ ע"ש). ואכ"מ.

(32) כב, טו.

(33) סנהדרין פג, א.

(26) אף שבשור שהרג אדם חייב מיתה ביד"ש וגם "כופר . . פדיון נפשו" (משפטים כא, כטל ובפרש"י) – הרי הענין ד"כופר" הוא שע"ז נפטר ממיתה, כפרש"י מסעי (לה, לא-לב).

(27) יח, כד. וראה רש"י שם, ל.

(28) וראה מפרשי הספרי ומפרשי רש"י שם. ספרי זוטא שם. ואכ"מ.

(29) ראה גם גויא על פרש"י שם "שהמעשר נקרא תרומה בשביל שיש בו עדיין תרומת מעשר". ובכאן מים חיים (לאחי המהר"ל) שם "אף המעשר נקרא כן מפני חלק הרהו המעורב בו".

שר מן הטבל, הרי בהפרשה זו כבר נכללת גם הפרשת התרומת מעשר, אלא שהיא מעורבת בהמעשר. וזה גופא קמ"ל הכתוב בכך ש"קראו (למעשר) תרומה", שבהפרשת המעשר ע"י הישראל כבר מתחילה קדושת תרומת מעשר בחלק עשירי מן המעשר, אלא שהוא מעורב במעשר. ופעולת הלוי היא רק שמברר³⁸ חלק התרומת מעשר מן המעשר³⁹.

ולכן נק' "קדשי בני ישראל", כי היש-ראל ע"י הפרשת המעשר כבר פעל קדו-שה בתרומת מעשר המעורבת בו⁴⁰.

ויש לומר, שענין זה מובן גם מלשון הכתוב⁴¹ גבי הפרשת תרומת מעשר – "בהרימכם את חלבו ממנו": לפי פרש"י⁴², "חלבו (ממנו)" קאי על חלק התרומת מעשר שבמעשר, וממ"ש "בהרימכם את חלבו ממנו" משמע, שעוד קודם ש-מפרישים התרומת מעשר (שזהו פירוש "בהרימכם" – לשון הפרשה⁴³), כבר

בפרש"י עה"ת שם מפרש, ד"לא יחללו את קדשי בני ישראל" הוא איסור "להא-כילם לזרים".

ולכאורה צ"ע, כיון שאיסור טבל הוא מצד התרומה המעורבת בו, אמאי דחק רש"י לפרשו שהוא איסור להאכיל קד-שים (תרומה) לזרים (שבלאה"כ נזהרו זרים על זה מכתובים אחרים⁴⁴), ולא פירשו (כנגמרא) שקאי באיסור אכילת טבל, ונק' "קדשי בני ישראל" מצד חלק התרומה המעורב בו?

ויש לומר, שלפי שיטת רש"י בפירושו עה"ת (שהוא ע"ד הפשט) יש חילוק בין טבל לתרומה גדולה ומעשר הטבול ל-תרומת מעשר:

בלימוד ע"ד הפשט לא מסתבר לומר, שמצד עצם החיוב להפריש תרומה, כבר ישנו בפועל בהטבל חלק התרומה (שע-תיד להפריש)⁴⁵. ולכן א"א לפרש הכתוב "ולא יחללו את קדשי בני" (שבפ' אמור) על איסור טבל (שהרי אין כאן קדש)⁴⁶;

משא"כ גבי מעשר, שכבר היתה פנו-ה של הפרשה⁴⁷, שהישראל הפריש מע-

(38) לכאורה צ"ע מלשון הכתוב (פרשתנו יח, כח) "כן תרימו גם אתם גו", ובפרש"י שם "כמו שירשאל מרימים כו' תרימו גם אתם ממעשר כו'", ומשמע דשווים הם.

אבל י"ל שההשוואה היא בנוגע לטעם הפרשתם (כפרש"י שם "כי הוא נחלתכם"), אבל באופן הפרשתם ה"ה מחולקים (כמו שחלוקים לענין שיעורם).

(39) עפ"י יומתק טעם הדין (גיטין ל, סע"ב ואילך. רמב"ם הל' תרומות פ"ג ה"ב) דיש רשות לבעה"ב לתרום תרומה ולא נק' תורם שלא מדעת. וראה גם לקו"ש ח"כ ג ע' 132.

(40) ועפ"י י"ל, שהע"ד הפשט, האוכלו בשוגג חייב חומש על חלק התרומה שבו, כדין אוכל תרומה בשוגג. ועצ"ע.

(41) יח, ל. שם, לב.

(42) יח, ל.

(43) ראה רש"י ר"פ תרומה.

(34) כמ"ש לפנ"ז שם (כב, י) לענין תרומה "וכל זר לא יאכל קודש". וראה רש"י ויקרא ה, טו. ועוד.

(35) ועפ"י מובן הטעם שצריך קרא מיוחד שאם הקדים הלוי את הכהן בכרי חייב להפריש תרומה גדולה (רש"י פרשתנו יח, כט).

(36) ולכן לא מצינו בפשט ח"ב מיתה על אכילת טבל – דבגמ' (סנהדרין שם) למדו שהוא בעונש מיתה כי "יליף חילול חילול מתרומה", או ממ"ש (אמור כב, טו) "והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם" (תרי"כ שם. וכ"ה ברמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ה ה"ט). אבל לפי פרש"י אמור שם, לא איירי שם בטבל, כנ"ל.

(37) ראה גם חסדי דוד (השלם) לתוספתא

מעשר שני פ"ג, י.

שלא אכלו (וכי"ב) בידו להפרישה ול-
השיב הגזילה, וכדלקמן סעיף ז: (ב) „ואת
קדשי בני ישראל לא תחללו“, היינו
איסור אכילת המעשר הטבול מפני קדו-
שת תרומה שבו („קדשי בני“).

וזהו גם החילוק, שבנוגע ל„ולא ת-
חללו“ נאמר „ולא תמותו“, כי העונש על
חילול קדשים הוא מיתה (בידי שמים),
משא"כ גבי „בהרימכם את חלבו ממנו“
נאמר סתם „ולא תשאו עליו חטא“, כי
אין כאן אלא איסור גזילה.

ז. ויש לומר, דמ"ש „ולא תשאו עליו
חטא“, המורה על ענין של עונש (ולא רק
איסור גרידא) — קאי על חיוב תשלומין
לכהן (שגם חיוב תשלומין נכלל ב„נשי-
את חטא“). דכיון שכבר חלה עליו קדו-
שת תרומת מעשר ושייכת לכהנים, לכן,
המאבד מעשר הטבול לתרומת מעשר
חייב לשלם לכהנים חלק העשירי (מעשר
מן המעשר) שבו.

ואע"פ שכל זמן שהמעשר בעין יכול
להפריש ממנו תרומת מעשר ולהשיב את
הגזילה — הרי אם איבד את המעשר (ע"י
אכילה או באיזה אופן שהוא) מבלי
להרים ממנו תרומת מעשר, אזי חייב
לשלם לכהן.

[דע"ד ההלכה⁴⁴ יש מיעוט מיוחד
שאין לכהן אלא משעת הרמה ואילך (גם
למ"ד שמתנות שלא הורמו כמי שהורמו
דמי⁴⁵). אבל ע"ד הפשט יש לומר שאינו
כן, דכיון שהתרומת מעשר מעורבת
בהמעשר וחלה עלי' קדושת תרומת
מעשר, כבר שייך חלק זה לכהנים (גם

נקרא „חלבו“, היינו שפעולת האדם היא
בזה שמברר, מפריש ומבדיל את חלק
התרומת מעשר („חלבו“) מן המעשר
(„ממנו“), והיינו לפי שהתרומת מעשר
מעורבת בהמעשר.

ו. ע"פ כל הנ"ל מתורץ הכפל שב-
כתוב „ולא תשאו עליו חטא בהרימכם גו'
ואת קדשי בני ישראל לא תחללו גו' —
אף ששניהם איירי במעשר הטבול ל-
תרומת מעשר:

ע"פ משנת"ל שגדר איסורו הוא מצד
חלק התרומת מעשר שבו, נמצא, שיש
באכילת מעשר הטבול לתרומ"ש שני אי-
סורים: (א) איסור גזילה — שגזול מה-
כהנים את חלק התרומת מעשר שבו,
דכיון שכבר חלה עליו קדושת תרומת
מעשר, י"ל שחלק זה כבר שייך לכהנים⁴⁶
(גם קודם נתינתו לכהן⁴⁷). (ב) איסור
חילול קדשים, שהרי חלה עליו קדושת
תרומת מעשר (ונקראת „תרומת ה"').

ושני איסורים אלה הם המפורשים
בכתוב כאן: (א) „ולא תשאו עליו חטא
בהרימכם את חלבו ממנו“ — „הא אם לא
תרימו תשאו חטא“, שזהו איסור גזל
הכהנים, ולכן נאמר „בהרימכם“ („הא אם
לא תרימו“), כי הגזילה נעשית תיכף
כאשר הלוי אינו מרים ומפריש את חלק
התרומת מעשר שבמעשר [אלא דכל זמן

(44) וראה לקמן סעיף ז (וראה שם לענין חיוב
תשלומין).

(45) אף שיש לחלק, דקדושת התרומת מעשר
תלוי' בהפרשה (נעשית „תרומת ה" — פרשתנו
יח. כו. שם, כח"ט), ורק אח"כ יש חיוב ליתן
„תרומת ה" אל הכהנים (שם, כח). אבל קודם ה-
נתינה לכהן אינה שייכת לכהנים (והיא רק
„תרומת ה"'). וראה לקו"ש ח"ע ע' 34 ואילך.

(46) נסמך בהערה הקודמת.

(47) חולין קל, ב. והוא מתוספתא מע"ש שם.

(48) ולכן לוי שאכל מעשרותיו טבולים פטור

מן התשלומין (חולין שם).

קודם נתינתו לכהן בפועל) וחייבים לשלם לכהן על איבודו.

והגם שקודם הנתינה לכהן א"א לומר שהוא ברשותו של כהן פרטי, מ"מ יש לומר, שע"ד הפשט כבר נעשה ממון כהנים⁴⁹ (ורק שיש טובת הנאה⁵⁰ ללוי ליתנו לכהן שרוצה, וזוהי מצות נתינת תרומת מעשר), וחייב לשלם. ויש לומר, שנתנו לכהן שירצה (באותו משמר ע"ד גזל הגר⁵¹).

ולאידך יש לומר: כיון שכשעדיין לא הגיעה התרומת מעשר ליד כהן לא שייך עלי' חיוב תשלומין (כיון שאינה בבעלות כהן פרטי) – הרי מהאי טעמא גופא יש לומר, שע"ד הפשט, המאבד מעשר הטבול חייב מלקות על לאו דגזילה. דזה שאין לוקין על לאו דגזילה הוא משום דהוי לאו הניתק לעשה („והשיב את הגזילה”⁵²), שאין לוקין עליו (כמובא גם) בפרש"י על התורה⁵³, אבל אם כבר אכל את הגזילה שוב אינו ניתק לעשה, וכיון

שבנדו"ד גם תשלומין⁵⁴ ליכא (כנ"ל), א"כ לוקה על גזילת הכהנים.

ועפ"ז נמצא, ש„ולא תשאו גו" פירושו כפשוטו (כברוב המקומות), שיש כאן עונש ממשי.

ואולי יש לומר עוד יותר, דגם אם מאבד את המעשר ע"י אכילה, שאז יש עליו עונש מיתה ביד"ש („אם תחללו תמותו”) מ"מ חייב בתשלומין (או מל-קוח), ולא אמרינן בזה קלב"מ – דכיון שהתשלומין (או המלקות) הם מצד גזילת הכהן, ואילו עונש מיתה הוא מצד איסור חילול קדשים, וא"כ ה"ז מיתה לזה ותש-לומין לזה, שע"ד הפשט⁵⁵ לא אמרינן בזה קלב"מ⁵⁶.

(משיחת ש"פ קרח תשכ"ה)

54) ראה מכות טז, סע"א. רמב"ם ריש הל' גזילה. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך גזל בתחלתו. וש"נ.

55) משא"כ ע"ד ההלכה – ראה כתובות ל, ב ובתוד"ה רב אשי שם. ועוד. אבל להעיר מדעת רב יוסף (סנהדרין ט, ב) דמיתה לזה ותשלומין לזה חייב אף בחד מעשה. וראה כסף משנה הל' עדות פכ"א ה"י.

56) ועוד זאת, שאין האיסורים באים כאחד, דאיסור גזילה הוא משהגבירו או עכ"פ משלעסו (ונאבד), ואילו חיוב מיתה על אכילת-קדשים לא חל עד שאוכל ובולע (ראה כתובות שם).

49) להעיר מגזל השבט (ראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו ע' חקיג ואילך. וש"נ). אלא שזהו דין דרבנן.

50) ראה רש"י נשא ה, י.

51) רש"י נשא שם, ח.

52) ויקרא ה, כג.

53) רש"י תצא כה, א.

חוקת

אלו טמאים⁸. ומפני מה אמרו שלא יציל על הכל כשאר כלים המצילין, מפני ש- שאר הכלים המצילין אין מקבלין טומאה וכלי חרס מקבלין טומאה וכלי טמא אינו חוצץ, וכל כלי עם הארץ בחזקת טומאה כו', גזרו שלא יציל כלי חרס על כלי שטף שבתוכו⁹.

וממשיך הרמב"ם¹⁰, "אדם שהי' נתון בתוך החבית ומוקפת צמיד פתיל טהור כו' ויראה לי שזה שלא גזרו על כלי חרס שלא יציל על האדם מפני שהוא דבר שאינו מצוי וכל דבר שאינו מצוי לא גזרו בו".

ולהלן¹¹ ממשיך, "ארובה [היינו חלון] שבין בית לעלי' וטומאה בבית וקדרה [של חרס] נתונה על פי הארובה . . כל שבעלי' מאוכלין ומשקין וכלי חרס טהור, אבל אדם וכלי שטף שבעלי' טמאים, שאין כלי חרס חוצץ אלא על האוכלין ועל המשקין וכלי חרס וכל שבעלי' טהור כאילו הוא תחת צמיד פתיל בכלי חרס וטמא האדם שבעלי' זו מפני שהוא דבר המצוי".

א. כתב הרמב"ם¹²: "מנין לצמיד פתיל שמציל באהל המת שנאמר¹³ וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא, הא יש צמיד פתיל עליו טהור, ומפי השמועה¹⁴ למדו שאין הכתוב מדבר אלא בכלי חרש בלבד, כלי שאינו מטמא אלא דרך פתחו, לפיכך אם הי' פתחו סתום ומוקף צמיד פתיל הציל על כל שבתוכו, קל וחומר¹⁵ לכל הכלים שאין מקבלין טומאה שיצילו בצמיד פתיל (והם) – כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה וכלי עצמות הדג ועורו עצמות העוף וכלי עץ הבאה במדה ונסרים של עץ שהן פשוטין ואינן כלים וגולמי כלי מתכות)".

ובהמשך הדברים (ב' פרקים לאח"ז) כתב: "כל הכלים המצילים בצמיד פתיל מצילין על כל מה שבתוכן בין אוכלין בין משקין בין בגדים וכלי שטף זהו דין תורה; אבל מדברי סופרים שכלי חרס המוקף צמיד פתיל אינו מציל אלא על האוכלין ועל המשקין ועל כלי חרס אחרים שיהיו בתוכו, אבל אם היו בתוך כלי חרס המוקף כלי שטף או בגדים הרי

(8) עדיות ספ"א.

(9) ראה עדיות שם.

ברמב"ם שם מאריך לבאר למה גזרו גם על כלי חרס של חבר. וכ"ה בפ"י הראב"ד עדיות שם. ולכמה דיעות הוא רק בכלים של ע"ה ולא של חבר – ראה ר"ש כלים פ"ט מ"ב. שם רפ". אהלות פ"ה מ"ג. רע"ב אהלות שם. וברע"ב עדיות וכלים שם פ"י כדברי הרמב"ם. וראה תו"ט עדיות, כלים ואהלות שם (וכלים שם פ"ט מ"ז). ואכ"מ.

(10) שם ה"ב (מתוספתא אהלות פ"ט, ח).

(11) ה"ד. והוא מאהלות פ"ה מ"ב.

(1) ה"ל טומאת מת פכ"א ה"א.

(2) פרשטנו יט, טו.

(3) ספרי עה"פ.

(4) ראה ספרי שם: ר"א אומר בכלי חרס הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בכל הכלים ת"ל כל כלי פתוח כלי שמקבל טומאה דרך פיתוחו ואיזהו זה כלי חרס.

(5) ספרי להלן שם.

(6) המשך ל' הרמב"ם שם. וראה כלים רפ"י

ובהנסמן ג"כ הרמב"ם שם.

(7) פר"ג ה"א.